

EUR Research Information Portal

Privésfeer onder druk. Op zoek naar een gemeenschappelijke noemer

Published in:

Tijdschrift voor Gezondheidsschade, Milieuschade en Aansprakelijkheidsrecht

Publication status and date:

Published: 01/01/2015

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Document License/Available under:

Article 25fa Dutch Copyright Act

Citation for the published version (APA):

Hulst, E. (2015). Privésfeer onder druk. Op zoek naar een gemeenschappelijke noemer. *Tijdschrift voor Gezondheidsschade, Milieuschade en Aansprakelijkheidsrecht*, 2015(1), 4-17. <http://hdl.handle.net/1765/114635>

[Link to publication on the EUR Research Information Portal](#)

Terms and Conditions of Use

Except as permitted by the applicable copyright law, you may not reproduce or make this material available to any third party without the prior written permission from the copyright holder(s). Copyright law allows the following uses of this material without prior permission:

- you may download, save and print a copy of this material for your personal use only;
- you may share the EUR portal link to this material.

In case the material is published with an open access license (e.g. a Creative Commons (CC) license), other uses may be allowed. Please check the terms and conditions of the specific license.

Take-down policy

If you believe that this material infringes your copyright and/or any other intellectual property rights, you may request its removal by contacting us at the following email address: openaccess.library@eur.nl. Please provide us with all the relevant information, including the reasons why you believe any of your rights have been infringed. In case of a legitimate complaint, we will make the material inaccessible and/or remove it from the website.

TGMA 2015(1) Privésfeer onder druk. Op zoek naar een gemeenschappelijke noemer

**TGMA 2015(1) Privésfeer > onder < druk > .
Op < zoek > naar < een >
< gemeenschappelijke > < noemer >**

18-05-2015

Auteur(s): Hulst, mr. dr. E.H.

< Privésfeer > onder < druk > . Op < zoek > naar < een >
< gemeenschappelijke > < noemer >

“De opneming in 1983 in de grondwet van < een > algemeen geformuleerd grondrecht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer was < een > uitvloeisel van < een > sinds de jaren zestig sterk toenemende betekenis van dit vrijheidsrecht. Deze ontwikkeling hield verband met de opkomst van nieuwe af luister-, beeld- en geluidstechnieken, < een > snelle groei in geautomatiseerde gegevensverwerking en de sterke uitbreiding en modernisering van de overheidsadministratie, met name door de uitbouw van de verzorgingsstaat. In de opmaat tot de informatiemaatschappij was de opneming in de grondwet van < een > algemeen recht op privacy, met regelingsverplichtingen op het punt van gegevensverwerking, derhalve < een > passende reactie.”

*Dit schreef Overkleeft-Verburg in het Handboek **De grondwet**. < Een > **systematisch en artikelsgewijs commentaar**, onder redactie van A.K. Koekkoek uit 2000.¹*

1. Inleiding

Dit is slechts < één > factor die het belang van privacybescherming op de kaart heeft gezet. Twee andere belangwekkende verschijnselen zijn de enorme ontwikkeling van de geneeskunde en het alom toenemende idee van maakbaarheid van de samenleving waarbij de aandacht vooral uitgaat naar veiligheid. Met de aanslagen op *nine eleven*, 11 september 2001, op de Twin Towers in New York, het belangrijkste handels- en zakencentrum

de wereld, en parallelle aanslagen op het politieke zenuwcentrum van de wereld, het Pentagon in Washington, kreeg ook de beleving van veiligheid in met name de westerse wereld < een > enorme knauw. Is het toeval, < een > giftige mix of hoe je het ook duiden wilt, dat digitalisering en mondialisering van terrorisme zo ongeveer samenvallen, waardoor die veiligheidsbeleving van mensen van minstens twee kanten wordt aangevallen? Tel daar die diepgravende ontwikkelingen in de geneeskunde nog maar eens bij op waarbij op zijn minst maakbaarheid van gezondheid en voorkómen van ziekte wordt gesuggereerd en de 'giftige mix' is compleet.

2. Technische ontwikkelingen in dataverzameling

De door Overkleefte benoemde technische ontwikkelingen zijn in 2015 spectaculair verder tot wasdom gekomen. Zo spectaculair dat men tegenwoordig in staat is de miljoenen telefoongesprekken via de thans alom verspreide mobiele telefoons op te slaan en ook nog eens de gegevens over waar elke mobiele telefoon zich bevindt.² Verder passen honderdduizend pagina's tekst op < een > enkele USB-stick van 64 GB. Als je iemand dat in 2000 had verteld, had hij met zijn oren staan klapperen bij de termen USB-stick en het getal 64 GB, dat toch zeker 100 keer zoveel is als wat < een > computer destijds op < een > harde schijf kon opslaan. Laat staan dat dat USB-stickje zo klein was dat je het gemakkelijk in je portemonnee kon meenemen of aan je sleutelhanger kon hangen, maar helaas ook heel gemakkelijk kwijt kon raken.³ In 2000 hadden ook weinigen bevroed dat er wereldwijde cyberaanvallen zouden zijn op internetsites en dat hulpverleners alle gegevens over hun patiënten in < een > EPD, < een > elektronisch patiëntendossier, zouden opslaan. En dat er boven elke rijksweg camera's zouden hangen die nummerborden registreren en men bij diverse instanties precies weet waar de auto's van die nummerborden allemaal hebben gereden.⁴ Dit geldt ook het systeem van trajectcontroles waar automatisch nummerborden⁵ worden gescand⁶ en het op veel plaatsen ingevoerde kentekenparkeren, waarbij je in de parkeerautomaat het kenteken van je motorvoertuig dient in te voeren.

Ook de NS en andere vervoersmaatschappijen weten inmiddels precies waar je bent 'in- en uitgecheckt'. Check dit maar eens op 'Mijn OV-chipkaart'.⁷ Onder het mom van klantvriendelijkheid verzamelen de

vervoersbedrijven kostbare gegevens tegen < een > 'prikkie'. Ook aanbieders van andere goederen en diensten zien tot hun genoegen mogelijkheden om van iedere consument zijn koopgedrag na te gaan. Immers, elke internetaankoop gaat vergezeld van naam, adres en woonplaats en de webwinkel houdt keurig bij wanneer en wat voor producten je allemaal hebt aangeschaft. Vaak hebben ze al < een > keer gevraagd naar je voorkeuren en gezinssamenstelling en je leeftijd. En ach, de hebberige consument blijkt bereid zijn hele hebben en houden bloot te geven voor dat mooie begeerde product. Het ultieme apparaat op het gebied van leefstijl is inmiddels de smartphone. Menigeen kan gewoon niet meer zonder en fotografeert zich suf en plaatst de plaatjes onmiddellijk op websites, Facebook, Instagram of wat voor sociaal netwerk dan ook,⁸ maar vindt er ook zijn weg mee door het apparaat als < een > 'Tomtom' te gebruiken, toevalligerwijs < een > product van < een > Nederlands bedrijf dat met succes routevinders wereldwijd verkoopt. En BNR Nieuwsradio meldt op 26 mei 2015 dat Google < een > "slimme teddybeer patenteert, die je baby of peuter in de gaten houdt, dus ook diens 'consumptiegedrag'".

Ook hangen er tegenwoordig duizenden camera's op allerlei punten, zoals uitgangsgebieden. *'Big brother is watching you'*, hoe vaak wordt deze zinsnede uit de beroemde sciencefictionroman *1984* uit 1949(!) wel niet aangehaald. Het boek waarin < een > beklemmende sfeer wordt opgeroepen met < een > machine die al jouw doen en laten registreert. Leon de Winter schreef in < een > vergelijkbare trant in 2008 het boek *Het recht op terugkeer*,⁹ waarin onder meer apparatuur scant of je < een > Joods Y-chromosoom hebt, dit met het oog op bescherming van de tot stadstaat gekrompen staat Israël.

Je kan met al deze duizelingwekkende ontwikkelingen van pakweg de laatste twintig jaar moeilijk meer spreken van < een > sluipenderwijs binnendringen in onze < privésfeer >. Het is eerder < een > elektronische snelweg die dwars door onze < privésfeer > is aangelegd. Wie had ooit gedacht dat het concept van nulletjes en eentjes (want daar werkt < een > computer mee, die immers uit niets meer bestaat dan schakelaars die aan (< een > '1') of uit (< een > '0') kunnen) zo ongelooflijk onze < privésfeer > zou binnendringen.

Iedereen kan meedoen in deze dataverzamelingsrace, ook de overheid, die het aantal mogelijkheden om gesprekken af te tappen en anderszins de bewegingen van zijn onderdanen te volgen spectaculair zag stijgen. De overheid is wellicht niet de vlotste geweest toen deze mogelijkheden zich gingen aandienen, maar lijkt thans te profiteren van de wet van de remmende voorsprong, ofwel de overheid profiteert van de pioniersactiviteiten en past deze nu integraal toe, waarbij zij alle medewerking van de bevolking krijgt, juist in tijden waarin het veiligheidsgevoel voortdurend wordt bestookt. Immers, je kan je bijna niet meer onttrekken aan nieuwsberichtjes die vaker wel dan niet gekleurd zijn door misdaden en misstanden.¹⁰

De eerste hype rond computers, die ons leven diep waren binnengedrongen, was de ophef over de millenniumbug, het gevreesde gevaar dat bij de millenniumwisseling computers de tel zouden kwijt raken waardoor van alles mis zou gaan.¹¹

3. Ontwikkelingen in de geneeskunde en nieuwsgierigheid

Ook buiten de computer zijn bewegingen aan de gang die onze < privésfeer > verregaand zijn binnengedrongen en die ons vragen hebben voorgelegd waar we vroeger nooit aan zouden hebben gedacht. De ontwikkelingen in de geneeskunde zijn namelijk zeker zo indrukwekkend als die in de digitale wereld. De mogelijkheden van voorspellende geneeskunde nemen in rap tempo toe, het DNA van de mens is inmiddels ontleed waardoor we van allerlei ziekteverschijnselen steeds meer kennis krijgen. We onderzoeken mensen en slaan alle gevonden gegevens over zijn gezondheid op in dat al genoemde EPD, we transporteren patiëntgegevens via het LSP, het landelijke schakelpunt dat bestaat uit het elektronische snelwegennet tussen medische centra. Met het ongeluk van het vliegtuig van German Wings, waarin inmiddels wel lijkt vast te staan dat de jonge co-piloot dit vliegtuig met hele schoolklassen aan boord bewust heeft laten neerstorten in < een > zelfmoordactie, heeft het kunnen voorspellen van het gedrag van mensen, mede op basis van medische gegevens, < een > enorme draai gekregen. Er sijpelen nu berichten naar buiten over de depressiviteit van deze jonge piloot, die zich had moeten ziek melden wegens psychische problemen. In zekere zin zijn er overeenkomsten met de gebeurtenissen in het Alphense winkelcentrum waar de moordenaar geestelijke problemen had terwijl deze tevens over

< een > wapenvergunning beschikte.¹² In beide gevallen is althans gesuggereerd dat wanneer autoriteiten of werkgever tijdig bij de medische data van de dader hadden gekund, de trieste gebeurtenissen hadden kunnen worden voorkomen. Het is tevens < een > enorme prikkel om in medische zin meer vat te krijgen op voorspellingen qua ziekte en gedrag, opdat je mensen met potentieel gevaarlijke eigenschappen zoveel mogelijk kan weghouden van situaties waarin zij voor anderen < een > risico kunnen vormen. Op zich is het meer algemene begrip 'geschikt voor de functie' bij sollicitaties geen nieuw verschijnsel. Al sinds jaar en dag vinden gezondheidskeuringen plaats, totdat dit op zeker moment zo overmatig werd gedaan dat er bedenkelijke effecten uit voortkwamen en de Wet Medische Keuringen is aangenomen waarin de toelaatbaarheid van medische keuringen aan banden werd gelegd. Dit is blijkens de evaluatie van deze wet overigens niet gelukt.¹³ Tegelijkertijd werd in de jaren negentig begonnen met de privatisering van de sociale zekerheid, waardoor de kosten van ziekte en arbeidsongeschiktheid van werknemers meer bij het bedrijfsleven kwamen te liggen.¹⁴

Misschien is dit nog wel te benoemen als aparte factor voor de toegenomen < druk > op de < privésfeer >. En dat geldt wellicht ook de privatisering van ons ziektekostenstelsel in 2006, toen private zorgverzekeraars de risico's hebben overgenomen van publiekrechtelijke ziekenfondsen. Er bestond weliswaar al < een > private sector, maar de qua ziekte en arbeidsongeschiktheid relatief meer risicovolle maatschappelijke strata waren verzekerd bij het ziekenfonds.¹⁵

Niet alleen voorspelbaarheid van ziekten en gedrag, maar ook de bescherming van mensen tegen ziekten heeft < een > hoge vlucht genomen. Het aantal vaccinaties tegen ziekten stijgt overal. Er zijn wereldwijd succesvolle campagnes gevoerd tegen ernstige en vervelende ziekten als pokken, mazelen en als meest succesvolle wellicht polio. De zegetocht van inenting begint in de negentiende eeuw, als er grote ontdekkingen plaatsvinden op het gebied van besmettelijke ziekten en de mogelijkheden om de, in de historie uiterst wrede en omvangrijke uitbraken daarvan te beteugelen. Ooit stierf in de Italiaanse plaats Sienna bijna tweederde van de bevolking aan < een > pestepidemie.¹⁶ Maar ook nu lopen mensen cholera op en steekt het levensgevaarlijke ebolavirus de op.¹⁷

4. Terrorisme wereldwijd en misdaad dichtbij

Er is nog < een > derde ontwikkeling die < druk > legt op de < privésfeer > , namelijk de verspreiding en dreiging van terroristische aanslagen. Via internet worden kwalijke boodschappen verspreid waarin wordt opgeroepen tot het plegen van aanslagen. En met de al genoemde aanslagen op *nine eleven* is het gevoel van dreiging definitief gevestigd. Op < een > website van de politie is bijvoorbeeld precies te zien hoe het met de misdaad in je eigen omgeving is gesteld, simpelweg door je postcode in te vullen¹⁸ of je laat je per mail informeren.¹⁹ Wie daar fanatiek mee bezig is, krijgt waarschijnlijk < een > groot gevoel van onveiligheid.

De huidige ontwikkelingen in de wereld stemmen evenmin vrolijk. Zijn het niet de inmiddels op internet geplaatste en daarom wereldwijd zichtbare gruwelbeelden van terroristische organisaties, dan is het wel de ernstige kwestie van bootvluchtelingen die onze voortdurende aandacht trekken. Naast compassie met deze mensen komen er ook geluiden op om vooral Fort Europa af te schermen. Politieke stromingen die hameren op veiligheid hebben de wind momenteel in de rug. Maar diezelfde wind heeft de bescherming van de < privésfeer > momenteel tegen. De aloude piramide van Maslow doet weer opgeld, eerst eten en veiligheid (bestaanszekerheid) en dan pas 'luxezaken' als bescherming en verheffing van het individu.²⁰

5. De cultuur van de maakbaarheid

Er zal zelden < een > zo groot geloof in de maakbaarheid van het eigen geluk zijn geweest als heden in de westerse samenleving. Ook dat wordt verklaard door de piramide van Maslow. Als eenmaal eten, veiligheid en welvaart binnen handbereik zijn, komt de mens aan zijn eigen individu toe. Door de enorme vooruitgang van de geneeskunde, de kennis van natuurverschijnselen en de ontwikkeling van instrumenten om invloed uit te oefenen op (vermeend) onheil, is het te begrijpen dat er < een > zeker optimisme is ontstaan dat tot uiting komt in de maakbaarheidsgedachte. Voor het eerst menen mensen echt in staat te zijn onheil af te wenden. Maar dat gaat ook gepaard aan het opleggen van zekere verplichtingen aan medemensen. Momenteel is de discussie over het testen op het Downsyndroom opgelaaid. Iedereen zou vrij toegang moeten kunnen

krijgen tot de NIPT-test, waarmee sinds 2014 wordt geëxperimenteerd. Het RIVM verschaft informatie over de test op zijn website.²¹ De test zou als vervanger kunnen gaan dienen van de veel riskantere vruchtwaterpunctie. Laatstgenoemde test brengt nog < een > risico van ca. 1% mee dat de vrucht daardoor spontaan wordt afgedreven, < een > gevaar dat de NIPT-test (niet invasieve prenatale test) niet heeft. Winst op het eerste gezicht, maar de drempel voor zo'n test is wel tevens geslecht. En dat betekent vervolgens dat de kans bestaat dat mensen die die test niet hebben ondergaan en < een > kind met het downsyndroom krijgen, daarop zullen worden aangekeken, evenals de mensen die wel < een > test hebben ondergaan maar bewust kiezen het kind te behouden. De eerste protesten zijn daarom al onderweg. Tevens is de NIPT weer < een > stapje dichterbij de volledige maakbaarheid van gezondheid. Als mensen erop worden aangekeken dat ze geen NIPT hebben laten doen, is dat < een > regelrechte inbreuk op het belangrijke grondrecht van bescherming van de < privésfeer >. Datzelfde verhaal geldt voor de kwestie van ouders die hun kinderen niet laten vaccineren omdat zij om deels door religieuze motieven ingegeven redenen tegen vaccinatie zijn.²² < Een > enkele keer gebeurt het overigens dat hele bevolkingsgroepen wantrouwend staan tegenover vaccinatie. Dat was het geval bij de vaccinatie tegen HPV, < een > vorm van baarmoederhalskanker, waarbij de injectie precies in de puberleeftijd van meisjes zou moeten worden gegeven, tussen 12 en 15 jaar. Daarmee viel de inenting ook nog eens precies in de categorie van artikel 7:450 lid 2 BW, volgens welk artikel naast de toestemming van de ouders ook de toestemming van de patiënt zelf nodig is. Onder meer vanwege grote twijfel over de werking van het vaccin, het nut en de vermeende bijwerkingen ervan, was de opkomst voor Nederlandse begrippen ongekend laag, zo'n 50%.²³

6. Schermutselingen en de reactie van de rechter

De laatste tijd hebben berichten en uitspraken omtrent de bescherming van de < privésfeer > van mensen opmerkelijk vaak het nieuws gehaald. In diverse gevallen bleek de rechter gevoelig voor het binnendringen in de privacy van mensen, maar ook het tegenovergestelde kwam voor. In Nederland oordeelde de Haagse rechtbank²⁴ in kort geding, in navolging van < een > uitspraak van het Europese Hof van Justitie uit 2014,²⁵ dat

verplicht opslaan van communicatiegegevens strijdig is met de EU-Bewaarplichtrichtlijn. Maar het gebruik van vingerafdrukken vond nu juist weer wel genade in de ogen van deze Europese rechter. Enkele Nederlandse onderdanen hadden geweigerd om voor hun aangevraagde paspoort vingerafdrukken af te geven. De aanvragers van het paspoort zagen in het afstaan van vingerafdrukken < een > 'grove inbreuk' op hun < privésfeer >. Meer in het bijzonder waren zij bang dat hun biometrische gegevens ook voor andere doeleinden zouden mogen worden gebruikt. De processen waren al in 2012 voor de bestuursrechter aangespannen en nu kwam het Europese Hof van Justitie met < een > antwoord op de door de Raad van State in hoger beroep gestelde prejudiciële vragen. Het Hof van Justitie²⁶ zag daar echter geen strijdigheid in met Verordening nr. 2252/2004. De Raad van State zal naar verwachting de uitspraken van de lagere rechtbanken in stand laten.

Ook in Duitsland werd verschillend gedacht over inbreuken op de < privésfeer >. In 2010 oordeelde het Bundesverfassungsgericht (BVG) in < een > uitvoerig arrest met < een > *dissenting opinion* al dat het opslaan en bewaren van telefoongesprekken en -gegevens in strijd is met de Duitse grondwet.²⁷ Maar de regering wil anno 2015 met < een > nieuw wetsvoorstel het bewaren van bepaalde gegevens van mobiele telefoons, zoals het IP-adres (dat verwijst naar < één > bepaald mobieltje of computer) en lokatiegegevens (waar bevond het mobieltje zich op zeker moment) toch weer gedurende tien weken toestaan. Voor bepaalde gezagsdragers en beroepsbeoefenaren, zoals parlementariërs en advocaten, zou < een > uitzondering worden gemaakt.²⁸ De Duitse regering propageert dit als < een > veiligheidsmaatregel tegen terroristische activiteiten.

< Een > Berlijnse school mocht inenting van elke leerling verplicht stellen volgens de Berlijnse rechtbank.²⁹ De maatregel viel volgens de rechter onder de wettelijk toegelaten veiligheidsmaatregelen die < een > school mag nemen. < Een > moeder en dochter procedeerden tegen Land Berlin omdat de dochter zonder vaccinatie tegen de mazelen van school zou worden geschorst. Zonder inenting zou haar vanaf 13 maart 2015 de toegang tot de school worden ontzegd. De bestuursrechter die in deze casus bevoegd was, weegt af dat er sprake is van < een > forse

mazelenepidemie in Berlijn. Tot dan toe waren bijna 800 gevallen gemeld, terwijl in vijf dagen 75 nieuwe meldingen waren binnengekomen.³⁰ De rechter oordeelde dat het infectiegevaar op de school reëel was. Op basis van de Duitse wetgeving met betrekking tot infectieziekten mag < een > school < een > leerling de toegang in < een > dergelijk geval ontzeggen.

De rechter heeft hier dus < een > afweging moeten maken tussen het standpunt van moeder en dochter, met < een > beroep op het grondrecht van lichamelijke integriteit, en het standpunt van de school en Land Berlin dat de toegang tot de school geweigerd moet kunnen worden voor leerlingen die niet tegen mazelen ingeënt zijn, ter bescherming van de schoolpopulatie. Er was geen sprake van < een > algemene vaccinatieplicht, het betrof immers uitsluitend het ontzeggen van de toegang tot de school in verband met het achterwege laten van vaccinaties.

Daar won de Duitse infectieziektenwet het van de < privésfeer >, omdat er in Berlijn < een > mazelenepidemie heerste. In Australië wil premier Tony Abbott dat ouders die hun kinderen niet laten vaccineren hun recht op kinderbijslag kwijtraken,³¹ hetgeen tot felle reacties heeft geleid.³²

Ook in andere kwesties kwam het binnendringen in de < privésfeer > ter sprake. Zo ontstond reuring over het TV-programma 'Anita wordt opgenomen' (KRO-NCRV) van de bekende TV-presentatrice Anna Witzier, waarin onder meer op twee lokaties van < een > gesloten afdeling van < een > psychiatrisch ziekenhuis werd gefilmd en patiënten die op die afdeling verbleven herkenbaar in beeld kwamen. Het haalde het nieuws omdat de cliëntenraad zich tegen het in beeld brengen van aldaar opgenomen patiënten had verzet.³³ Nog indringender wellicht is de ophef die is ontstaan na < een > uitzending van het journalistieke onderzoeksprogramma Zembla³⁴ op 14 maart 2015. (Familie van) cliënten beweert in deze uitzending dat op de gesloten afdeling opgenomen patiënten zonder hun toestemming hebben meegedaan aan < een > experiment met geneesmiddelen. Volgens de Wet Medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen (WMOM) dient elke patiënt schriftelijk toestemming te geven voor deelname en behoren wilsonbekwame patiënten niet in dergelijk onderzoek te worden betrol

tenzij het onderzoek gezien de doelstelling anders in redelijkheid niet kan worden uitgevoerd. In dat soort gevallen behoort de door de wet aangewezen vertegenwoordiger voor deelname aan het medisch-wetenschappelijk onderzoek te tekenen.

7. Waarom deze deining?

De bescherming van de < privésfeer > is sinds de jaren negentig < een > in de Grondwet opgenomen grondrecht. De Hoge Raad erkent onder meer in het *Kelly*-arrest (HR 18 maart 2005³⁵) dat schending van < een > grondrecht op zich al voldoende reden kan zijn voor bijvoorbeeld het toekennen van schadevergoeding. Kort gezegd was vastgesteld dat de verloskundige in dienst van het Academisch Ziekenhuis Leiden (thans UMC Leiden) < een > beroepsfout had gemaakt door geen prenatale controles toe te staan van de vrucht, terwijl de ouders juist vanwege < een > grote genetische kans op < een > ernstige afwijking zich op voorhand onder controle hadden gesteld van dit ziekenhuis en deze verloskundige. Nu het ernstig gebrekkige kindje – Kelly – was geboren, was dat voor de cassatierechter reden voor de volgende overweging:

“Wanneer aan de moeder de uitoefening van haar keuzerecht wordt onthouden door < een > fout van < een > verloskundige en zij daarmee, zoals in de onderhavige zaak, niet ervoor heeft kunnen kiezen de geboorte van < een > zwaar gehandicapt kind te voorkomen, wordt < een > ernstige inbreuk gemaakt op haar zelfbeschikkingsrecht en is dus niet sprake van affectieschade (kort gezegd: schade die men lijdt door verdriet om het leed of het overlijden van < een > naaste), waarover de Hoge Raad in zijn arrest van 22 januari 2002, nr. C00/227, NJ 2002, 240, heeft overwogen dat deze ingevolge het wettelijk stelsel geen recht geeft op vergoeding.

< Een > zo ingrijpende aantasting als in dit geding aan de orde van < een > zo fundamenteel recht moet worden aangemerkt als < een > aantasting in de persoon in de zin van artikel 6:106 lid 1, aanhef en onder b, BW, zonder dat nodig is dat geestelijk letsel is vastgesteld.” (r.o. 4.8)

8. Grondrechten die de < privésfeer > raken

Er zijn in wezen vijf in de Grondwet omschreven grondrechten die verwijzen naar de < privésfeer >. Daaronder zijn artikel 10, waarin de

lichamelijke integriteit wordt beschermd en artikel 11, dat de bescherming van de < privésfeer > regelt en verder het brief-, telefoon- en 'telegraafgeheim'.³⁶ We kunnen dit thans beter duiden met het 'grondrecht op communicatiegeheim',³⁷ zoals e-mails, facebookgroepen en de vele andere internetgerelateerde communicatie.

In het internationale recht kunnen in dit verband genoemd worden artikel 8 EVRM dat de < privésfeer > beschermt en artikel 17 IVBPR. Verder komen er op allerlei plaatsen in de wetgeving artikelen voor die geheimhouding voorschrijven. Zo is er het uit de Wet geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) afkomstige artikel 7:459 BW dat de hulpverlener ertoe verplicht verrichtingen aan de patiënt buiten de waarneming van derden te verrichten. Ook is er het welbekende beroepsgeheim (artikel 7:457 BW) en wordt schending van < een > beroepsmatig verkregen geheim in artikel 272 Sr strafbaar gesteld.³⁸

9. Inbreuk in de < privésfeer > in strafzaken

Er zijn zoals gezegd ontwikkelingen die geheimhouding en bescherming van de < privésfeer > inmiddels flink onder < druk > zetten. Voor wat betreft het beroepsgeheim van artsen zorgde het schietincident te Alphen ervoor dat er gepleit wordt voor meer wettelijke mogelijkheden tot doorbreking van het beroepsgeheim in gevallen waarin sprake is van < een > patiënt die mogelijk gevaarlijk zou kunnen zijn voor anderen en in gevallen van fraude. De man die mensen in het Alphense winkelcentrum doodschoot beschikte over < een > wapenvergunning, terwijl hij onder psychiatrische behandeling stond.³⁹

Voor wat betreft het communicatiegeheim kwam er wetgeving inzake de bewaarplicht van providers. Op deze wijze denken regeringen < een > instrument in handen te hebben ter bestrijding van terrorisme en opsporing van terroristen. In de sfeer van het strafrecht spelen geregeld kwesties over het afluisteren van advocaten van verdachten. Het advocatenkantoor Prakken d'Oliveira en de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA) hebben in april 2015 < een > kort geding aangespannen tegen de Nederlandse staat met als inzet dat de inlichtingendienst AIVD moet stoppen met het afluisteren van advocaten.⁴⁰ In 2008 sprak het Haagse Hof zich al eens uit over het afluisteren van advocaten door de

Nederlandse staat.⁴¹ De staat had de zaak in eerste aanleg verloren en kwam in appèl. In r.o. 2 worden eis en juridisch fundament door de NVSA verwoord:

“De NVSA vordert in de hoofdzaak < een > verklaring voor recht dat het stelselmatig kennisnemen van communicatie tussen < een > burger en zijn advocaat door opsporingsambtenaren en officieren van justitie in strijd is met het recht (art. 126aa Sv, art. 6 en/of art. 8 EVRM), dat de Instructie 2006 daarmee in strijd is en dat de Staat onrechtmatig handelt door het stelselmatig kennisnemen van communicatie tussen < een > advocaat en < een > burger door opsporingsambtenaren en officieren van justitie. Zij vordert < een > verbod dergelijke gesprekken op te nemen of af te luisteren en < een > gebod om maatregelen te nemen die het verschoningsrecht van de advocaat herstelt althans < een > maatregel in goede justitie door de rechtbank te bepalen, opdat stelselmatige schending van het beroepsgeheim van de advocaat door het afluisteren wordt beëindigd en voorkomen.”

In eerste instantie zag de rechtbank er geen grondrechtenschending in:

“3. De rechtbank heeft inhoudelijke kennisneming van de tapgesprekken door < een > opsporingsambtenaar of officier van justitie op zichzelf niet in strijd geacht met art. 126aa Sv noch met de ratio van het verschoningsrecht noch met de artikelen 6 en 8 van het EVRM.”

Maar de politieambtenaren en de officier van justitie die de zaak daadwerkelijk behandelen mogen er echter geen kennis van nemen, omdat dat het verschoningsrecht zou ondergraven. Deze functionarissen staan dan niet meer blanco in de zaak en gaan onwillekeurig de verworven kennis aanwenden in de rechtszaak, zo vindt de rechtbank.

Deze opvatting lijkt vooral te maken te hebben met eerlijke procesvoering. Als de wet enerzijds < een > verschoningsrecht toekent, maar anderzijds in < een > instructie toch tapmogelijkheden toekent, wordt het beroep op dat verschoningsrecht, dat deels zijn basis vindt in eerlijke procesvoering, < een > farce, omdat het de beroepsbeoefenaar helemaal niet beschermt.

De staat komt daartegen in verweer met het argument dat “het zeer verstreckende gevolgen heeft voor de opsporing van ernstige misdrijven

en aanpassing eist van de structuur van de organisatie van politie en openbaar ministerie, welk < een > en ander extra capaciteit vergt die ten koste gaat van opsporing en vervolging van andere zaken en voorts dat het live uitluisteren van gesprekken door het betrokken opsporingsteam illusoir wordt.” (r.o. 4). De staat beroept zich dus in wezen op logistieke problemen en achterliggend het gemeenschapsbelang dat geschaad zou worden doordat er meer mensen (en dus meer geld) naar opsporing van strafbare feiten moet, enkel omdat de staat geen gesprekken mag aftappen en de inhoud ervan gebruiken bij de opsporing.

De Rechtbank Middelburg bleek in < een > specifieke zaak milder voor de opsporingsambtenaren,⁴² zij het dat het hier om < een > gewone af luisterkwes tie ging waarbij allerlei telefoongesprekken van de voor cocaïnehandel terechtstaande verdachte waren afgeluisterd door het OM. Het ernstige karakter van de misdaad rechtvaardigde volgens de rechter dat er werd afgeluisterd. Artikel 126m Sv laat overigens in bepaalde zwaardere zaken af luisteren wel toe. Volgens de rechter omdat er sprake is van < een > ernstige inbreuk op de rechtsorde. Dus wederom het algemeen belang of gemeenschapsbelang dat aantasting van de < privésfeer > toelaat.

Maar de rechter stelt ook grenzen. Hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde in zijn arrest van 22 april 2015⁴³ in < een > zaak waarin de verdachte terechtstaat wegens mishandeling, dat de politie te ver is gegaan bij het onderzoeken van alle informatie die op de smartphone van verdachte aanwezig was:

“Het hof onderschrijft het standpunt van de verdediging in die zin dat verdachte ten aanzien van de inhoud van zijn smartphone < een > beroep op bescherming op artikel 8 EVRM (en artikel 10 Grondwet) toekomt. De inbeslagname, het onderzoek aan de smartphone en het lichten van gegevens van die smartphone door de politie op grond van artikel 94 Sv. vormen < een > inbreuk op de door artikel 8 EVRM verleende bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De bevoegdheid van de politie tot het maken van < een > inbreuk op dit recht moet voldoende kenbaar en voorzienbaar in de wet zijn omschreven. De technische ontwikkelingen anno 2015 brengen met zich dat er via < een > smartphone niet alleen toegang wordt verkregen tot verkeersgegevens, maar ook t

de inhoud van communicatie en privé-informatie van de gebruiker van de smartphone. En dat zonder enige vorm van voorafgaande beoordeling van de subsidiariteit en/of proportionaliteit van de bevoegdheid. Dat brengt het hof tot het oordeel dat sprake is van < een > zodanig ingrijpende bevoegdheid dat, mede gelet op artikel 1 Sv., de algemene bevoegdheidsomschrijving van artikel 94 Sv. heden ten dage niet meer kan worden aangemerkt als < een > wettelijk voorschrift dat als voldoende kenbaar en voorzienbaar kan worden aangemerkt bij de uitoefening van de verleende bevoegdheid. Het kan derhalve de toets van artikel 8 EVRM niet (meer) doorstaan.”

De rechter heeft gevoel voor de huidige technologische ontwikkelingen en wil paal en perk stellen aan het ongebreideld neuzen in privé-zaken door toepassing van proportionaliteit en subsidiariteit.

Rechtbank Amsterdam 1 mei 2015⁴⁴ kwam in < een > moordzaak daarentegen tot het oordeel dat de verregaande inbreuk op de < privésfeer > van verdachte door middel van werken onder dekmantel (art. 126j Sv) in dit geval toegelaten was “gelet op de uitzonderlijke ernst van de misdrijven (proportionaliteit) en gelet op de ontoereikendheid van andere, minder ingrijpende bevoegdheden (subsidiariteit).” (r.o. 3).

Beide uitspraken tonen < een > fraai staaltje van toepassing van subsidiariteit en proportionaliteit ter zake van de inbreuk op de < privésfeer >. Hoe ernstiger de verdenking hoe meer inbreuken zijn toegestaan.

10. Zoektocht naar < een > < gemeenschappelijke > grondslag die < een > inbreuk op de < privésfeer > rechtvaardigt

Paul de Hert leest vier rechten in artikel 8, par. 1 EVRM. Het gaat om eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven, het huis en de communicatie. Het zijn rechten die de individualiteit van de burger raken. Het gaat om diens mogelijkheden tot ontplooiing van zijn persoonlijkheid en zijn welzijn.

Het artikel laat inbreuken toe, mits voldaan aan de in artikel 8 par. 2 gestelde voorwaarden, namelijk:

- de legaliteitstoets (uitsluitend inbreuk per wet in formele zin, maar ook 'materiële of substantieve' zin;⁴⁵
- de 'noodzakelijkheidstoets' (noodzakelijk in < een > democratische samenleving);
- de legitimiteitstoets (er moet < een > legitiem doel worden nagestreefd).

Met deze inbreukmogelijkheden is enerzijds gezegd dat geen enkel grondrecht, ook het recht op eerbiediging van de < privésfeer > geheel immuun is voor inbreuken, maar "zijn beperkingen vindt in de vrijheden van anderen of in het algemeen belang". Inbreuken dienen daarbij eng te worden geïnterpreteerd, dus met grote terughoudendheid.

In < een > noot legt De Hert uit dat vooral op strafrechtelijk terrein nogal wat pogingen zijn gedaan tot inperkingen van de < privésfeer > van strafrechtelijk veroordeelden en verdachten. Het Mensenrechtenhof is daar echter behoorlijk terughoudend in geweest en stelt zich steevast op het standpunt dat elke inbreuk < een > deugdelijke onderbouwing behoeft. Volgens De Hert moeten de uitzonderingen in artikel 8 par. 2 dan ook limitatief gelezen worden op basis van < een > reeks uitspraken van het EVRM.

De Hert bediscussieert verder nog de vraag of de EVRM-bepaling ook inbreuk door particulieren regardeert en komt tot de conclusie dat dit impliciet zeker het geval is. In ons recht bestaat daarover echter geen twijfel. Al in het *Rembrandtparkverkrachter-* of *Aidstest-*arrest⁴⁶ van de Hoge Raad weegt de cassatierechter grondrechten tegen elkaar af in < een > civiele kwestie. Het slachtoffer van < een > verkrachting eiste van de inmiddels strafrechtelijk veroordeelde dader dat deze zich liet testen op de mogelijkheid drager te zijn van het HIV-virus. De eis impliceerde < een > inbreuk op de < privésfeer > van de dader en deze verdedigde zich dan ook met de stelling dat zulks nooit kon worden geëist vanwege het absolute karakter van grondrechten en dus ook het recht op lichamelijke integriteit. Het betoog werd verworpen. Populair gezegd kwam de cassatierechter tot het oordeel dat gezien zijn daad zijn beroep op eerbiediging van zijn grondrecht jegens het slachtoffer van mindere waarde was dan het grondrecht van het slachtoffer. Het slachtoffer steun

namelijk dat wanneer de dader zich niet zou laten testen zij wederom haar grondrecht op lichamelijke integriteit zou moeten aantasten door zichzelf te laten testen middels afname van bloed. Het feit dat zij te weten moet komen of zij mogelijk met het HIV-virus (destijds nog vaak leidend tot de dood) was besmet, was immers door de dader veroorzaakt. In die visie ging de cassatierechter mee, met als gevolg dat de dader civielrechtelijk werd veroordeeld tot < een > toelaten van bloedafname.

In eerdergenoemd *Kelly*-arrest aanvaardt de Hoge Raad eveneens de civielrechtelijke kracht van < een > grondrecht, in dit geval het door de cassatierechter als zodanig benoemde zelfbeschikkingsrecht dat geschonden was nu < een > ernstig gebrekkig kindje werd geboren, terwijl de zwangere vrouw zich nu juist vroegtijdig had aangemeld bij het Academisch Ziekenhuis Leiden om, ingeval de vrucht het ernstige erfelijke gebrek zou hebben, tot abortus provocatus over te kunnen gegaan. In de Grondwet is dit zelfbeschikkingsrecht geformuleerd in termen van het recht op onaantastbaarheid van het lichaam, maar eigenlijk past de uitleg veel beter in de bewoordingen van artikel 8 EVRM, namelijk aantasting van het recht op gezinsleven. Hoe men het ook keert of wendt, de cassatierechter heeft met dit oordeel zijn nek ver uitgestoken. Het is weliswaar < een > oordeel in privaatrechtelijke zin, in de verhouding dus tussen twee principieel gelijkwaardige partijen, maar niet valt in te zien waarom dit geen betekenis zou hebben in de verhouding tot de staat. Al met al kan worden aangenomen dat artikel 8 EVRM ook werking heeft in horizontale verhoudingen.

11. Verdergaande beschermingssfeer van het EVRM

Burgers kunnen tegen wetgeving opkomen voor het Mensenrechtenhof zonder dat zijzelf getroffen zijn, zo bleek al in 1977 uit het arrest *Bruggeman und Schreuder v. Germany*, waarin twee vrouwen opkwamen tegen < een > abortusverbod.⁴⁷ Uit dit en andere arresten leidt De Hert af dat < een > burger op kan komen tegen < een > staat, ook wanneer de staat in < een > bepaald geval *niets* doet. Maar niet altijd, zo bleek uit < een > zaak tegen de Belgische staat waarin dit land verweten werd gaten te hebben laten vallen in de regels rond videosurveillance.⁴⁸ De Hert heeft het bij achteroverleunen van < een > staat over 'positieve plicht' van de staat.⁴⁹ Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer particulieren

het EVRM schenden en de staat daar niets tegen doet. In kwesties van aantasting van de < privésfeer > kan bijvoorbeeld < een > bedrijf te ver gaan met het opslaan van mobiele telefoongesprekken of – zoals thans actueel – het traceren van internetgebruik, waarvan onlangs internetgigant Google is beschuldigd. Hier zit de EU trouwens niet stil, want het bedrijf zou < een > boete van enkele miljarden euro's boven het hoofd hangen.⁵⁰

Daarnaast heeft artikel 8 EVRM – net als de overige bepalingen – horizontale werking, ofwel particulieren kunnen ook klagen over andere particulieren bij vermeende schending van EVRM-bepalingen. Maar voor dergelijke gedingen is geen plaats bij het EHRM. Dat beslist alleen in zaken waarin particulieren < een > staat beschuldigen van inbreuk op grondrechten. Maar op nationaal niveau kunnen private partijen in < een > civiel geding zich wel op bepalingen uit het EVRM beroepen. Zo bespreekt de Rechtbank Gelderland⁵¹ in < een > kort geding het beroep van gedaagde op de vrije meningsuiting van artikel 10 EVRM in het licht van op internet geplaatste beschuldigingen aan het adres van SNS bank en met naam en toenaam genoemde medewerkers van deze bank in < een > fors conflict naar aanleiding van < een > faillissement. Gedaagde had per e-mail maar ook via LinkedIn beschuldigingen alsook privégegevens van de SNS bankmedewerkers bekend gemaakt en SNS bank vordert verwijdering van deze gegevens. De kortgedingrechter gaat mee met de eis van SNS bank om de privégegevens te verwijderen.

12. Noodzakelijkheidsvereiste

Meer pregnant wellicht is het noodzakelijkheidsvereiste. < Een > staat kan niet zomaar grondrechten die door het EVRM beschermd zijn beperken. Daarvoor dient de staat aan te tonen dat de beperking noodzakelijk is voor het functioneren van < een > democratische samenleving. In boven besproken uitspraak van de Rechtbank Gelderland probeerde gedaagde de Wbp (Wet bescherming persoonsgegevens) ter discussie te stellen, maar faalde daarin. In de afweging volstond de rechter met < een > algemene opmerking:

“Lid 2 bepaalt echter dat de uitoefening van dat recht plichten en verantwoordelijkheden met zich meebrengt, reden waarom het recht op vrijheid van meningsuiting kan worden beperkt, mits dat bij wet is voor.

en noodzakelijk is in < een > democratische samenleving om redenen van – kort gezegd – veiligheid of ter waarborging van belangen van anderen.”
(r.o. 4.9).⁵²

Maar de rechter benoemt wel precies de redenen die < een > staat het recht geven om bepaalde beperkingen te stellen aan mensenrechten, namelijk < een > publiek belang als veiligheid en de redelijke bescherming van particuliere belangen, waaronder dus ook het recht op bescherming van de < privésfeer >. Het EHRM heeft in diverse uitspraken < een > nadere uitwerking gegeven aan dit abstracte noodzakelijkheidsvereiste, onder meer door aan te geven dat het beoogde doel niet op andere wijze kan worden bereikt. In wezen dus toepassing van het subsidiariteitsvereiste, dat ook zodanig kan worden uitgelegd dat als inbreuk noodzakelijk is, dat op de lichtste wijze dient plaats te vinden.

13. Positieve plichten

Artikel 8 EVRM roept staten op de nodige maatregelen te nemen om de < privésfeer > te beschermen. Dat is te duiden als < een > positieve plicht. Dit in tegenstelling tot de meer ‘klassieke’ negatieve plichten, ofwel de staat onthoudt zich van inmenging in de private sfeer van mensen. De Hert voert echter < een > veertig jaar oud arrest ten tonele waarin vastgesteld is dat de staat ter zake van communicatie moet zorgen dat – in dit geval – gevangenen per post kunnen communiceren.⁵³

Met als startpunt het noodzakelijkheidsvereiste komt het Mensenrechtenhof tot de volgende overweging:

“In order to show why the interference complained of by Golder was ‘necessary’, the Government advanced the prevention of disorder or crime and, up to a certain point, the interests of public safety and the protection of the rights and freedoms of others. Even having regard to the power of appreciation left to the Contracting States, the Court cannot discern how these considerations, as they are understood ‘in a democratic society’, could oblige the Home Secretary to prevent Golder from corresponding with a solicitor with a view to suing Laird for libel. The Court again lays stress on the fact that Golder was seeking to exculpate himself of a charge made against him by that prison officer acting in the course of his duties and relating to an incident in prison. In these circumstances, Go

could justifiably wish to write to a solicitor. It was not for the Home Secretary himself to appraise – no more than it is for the Court today – the prospects of the action contemplated; it was for a solicitor to advise the applicant on his rights and then for a court to rule on any action that might be brought.

The Home Secretary's decision proves to be all the less 'necessary in a democratic society' in that the applicant's correspondence with a solicitor would have been a preparatory step to the institution of civil legal proceedings and, therefore, to the exercise of a right embodied in another Article of the Convention, that is, Article 6 (art. 6).

The Court thus reaches the conclusion that there has been a violation of Article 8 (art. 8)."

Het Hof vindt dus dat de gevangene over dit soort kwesties vrijelijk met zijn advocaat moet kunnen communiceren. En als er nog twijfel over zou zijn, in 1979 wordt het begrip 'positieve verplichting' expliciet gebruikt:

"the object of the Article [8] is 'essentially' that of protecting the individual against arbitrary interference by the public authorities. Nevertheless it does not merely compel the State to abstain from such interference: in addition to this primarily negative undertaking, there may be positive obligations inherent in an effective 'respect' for family life." (r.o. 31)⁵⁴

< Een > fraai voorbeeld van de positieve verplichting die staten volgens het Mensenrechtenhof hebben om artikel 8 EVRM waar te maken is het volgende:

"Nederland werd ooit veroordeeld, omdat voor het slachtoffer van bepaalde seksuele delicten alleen bescherming via het burgerlijk recht mogelijk was, niet via het strafrecht, waardoor er van < een > volwaardige bescherming die recht doet aan eerbiediging van artikel 8 EVRM geen sprake was (EHRM, *X and Y v. Netherlands*, 26 maart 1985, Publ. Hof, Serie A, Vol. 91, par. 22)."⁵⁵

De Hert onderscheidt overigens twee soorten van positieve plichten. Ten eerste maatregelen die het recht op bescherming van de < privésfeer > zeker stellen en ten tweede moet de staat maatregelen treffen die tegengaan dat anderen inbreuk maken op de gezinssfeer.

14. Beperkingen en inbreuken op het grondrecht van de < privésfeer >

Geregeld wordt het beginsel van de proportionaliteit expliciet of impliciet aangeroepen. Dit is de vraag naar de redelijke verhoudingen. De donkere zijde is dat mensenrechten zouden kunnen verworden tot ordinaire belangenafwegingen, zoals in gewone privaatrechtelijke verhoudingen, terwijl mensenrechten toch over iets fundamentelelers gaan.⁵⁶ Toch is proportionaliteit < een > zinvol beginsel om juridische uitspraken beter te begrijpen. Dat zien we bijvoorbeeld in geschillen over de verplichting tot vaccinatie. Zo accepteerde < een > crèche in België alleen gevaccineerde kinderen. Ouders die het daarmee oneens waren, vingen bot bij de rechter. Noch < een > beroep op de Belgische Grondwetsartikelen 22-24 en de Belgische Patiëntenwet van 22 augustus 2002, noch artikel 8 EVRM konden de rechter vermurwen tot verwerping van deze eis.⁵⁷ Het ging volgens deze rechtbank niet om absolute verplichtingen, omdat medische contra-indicaties wel toegelaten waren. Bovendien waren de ouders niet verplicht voor deze crèche te kiezen. Daarmee ligt deze uitspraak op < één > lijn met de eerder besproken Berlijnse uitspraak. Het Luikse hof had nog gesteld dat < een > individu < een > sociale plicht heeft in het licht van het algemeen belang om anderen niet in gevaar te brengen, zolang diens eigen leven niet in gevaar was. Eigenlijk < een > constructie van botsing van grondrechten zoals die ook is toegepast in het *Rembrandtparkverkrachter-* of *Aidstest-*arrest, zij het dat in laatstgenoemde zaak door de cassatierechter kon worden meegewogen dat de verkrachter al eens eerder de lichamelijke integriteit van zijn slachtoffer had aangetast en dat is hier niet het geval. Toch is als regel te onderscheiden dat het veroorzaken van de kans op aantasting van grondrechten van anderen reden kan zijn het grondrecht op lichamelijke integriteit van het individu in te perken. In bepaalde gevallen is dit qua < privésfeer > ook in wetgeving vastgelegd, zoals de aloude plicht van < een > arts die < een > infectieziekte vaststelt bij < een > patiënt om, op basis van thans de Wet Publieke Gezondheid, naam, adres, woonplaats en vastgestelde infectieziekte door te geven aan de openbare gezondheidsdienst (art. 21-25 WPG). En eenzelfde rechtvaardiging is er ten aanzien van het benemen van de vrijheid van iemand die voor zichzelf of voor anderen < een > gevaar vormt op basis van < een > geestesstoornis (art. 2 BOPZ). Ook andere wetten laten om specifieke redenen van gev

(lees: kans op aantasting van de lichamelijke integriteit van anderen)
inbreuken op de < privésfeer > toe.

Het lijkt er op dat de gradatie van ernst van de inbreuken < een > rol speelt bij de vraag of sprake is van < een > regel of wet in strijd met artikel 8 EVRM. < Een > vaccinatie die wetenschappelijk gezien als ongevaarlijk wordt beschouwd kan wel vereist worden, maar wanneer < een > individu zich in zijn < privésfeer > in de problemen zou brengen door aan < een > bepaalde eis te moeten voldoen, komt het proportionaliteitsvereiste om de hoek kijken: op zeker moment wordt er teveel van het individu gevraagd.

Nog < een > beperking die in de mensenrechtenjurisprudentie is te vinden is het veroorzaken van lichamelijk letsel⁵⁸ bij seksuele praktijken die < een > risico op lichamelijk letsel met zich meebrengen. In zekere zin legt de < privésfeer > het hier af tegen < een > vorm van bestwil door de staat. Men kan stellen dat waar < een > bepaalde gedraging bij iemand – ook de persoon die de gedraging verricht – letsel kan veroorzaken, er redenen zijn tot inperking van dat grondrecht. Ook ‘paternalistische’ regels als het dragen van autogordels worden daarom door het Mensenrechtenhof niet gezien als < een > ontoelaatbare inbreuk op de < privésfeer >.⁵⁹ Daarnaast laat het Hof toe dat de staat bepaalde veiligheidsmaatregelen uitvoert die de < privésfeer > aantasten, zoals identiteitscontrole. Zo laat zich bijvoorbeeld ook de rechtvaardiging van ingrijpen in de < privésfeer > in gevallen van kindermishandeling verklaren.⁶⁰ Interessant is het bestaan van verplichtingen van de overheid om het gezinsleven te eerbiedigen. Het bijhouden van persoonsgegevens is echter van < een > andere aard. Er is dan geen sprake van bescherming tegen letsel of afweging van het grondrecht van de < één > tegen de ander. Dan is waar te nemen dat de rechtspraak veel meer oog heeft voor de rechten van het individu over wie gegevens worden opgeslagen en is er bijvoorbeeld < een > inzagerecht voor dat individu verplicht gesteld.

14.1 Communicatie

Ten aanzien van communicatie heeft Hof zich altijd beschermend opgesteld ten gunste van het individu. Het oorspronkelijke begrip ‘briefgeheim’ kon zo worden uitgebreid naar andere vormen van communicatie. Dat geldt ook voor gedetineerden die met hun advocaat

willen spreken.⁶¹ De rechtspraak overziende, blijkt dat het Hof waar mogelijk hecht aan bescherming van de < privésfeer > van de gevangene, wier positie nu eenmaal kwetsbaar is.

Hier valt vanuit het proportionaliteitsvereiste wel < een > verklaring voor te geven. In ogenschouw nemend dat de gevangene qua contacten met de buitenwereld is aangewezen op functionarissen die zijn benarde juridische positie wellicht zouden kunnen doen verlichten, komt de mensenrechten-jurisprudentie er in hoofdlijnen op neer dat de staat met goede redenen moet komen om juist deze rechten van de gedetineerde in te perken. Dat zal kunnen op grond van veiligheid van bijvoorbeeld de gevangenis, omdat er gecorrespondeerd wordt over methoden van uitbraak. Maar de mogelijkheid om over < een > rechtsgang te corresponderen mag niet worden belemmerd.⁶²

15. Botsende grondrechten: vrije nieuwsgaring versus schending van de < privésfeer >

Er zijn uitspraken waarin de rechter de schending van de < privésfeer > reden vindt tot toekenning van immateriële schadevergoeding. Zo oordeelde de Rechtbank Oost-Brabant in zijn vonnis van 14 mei 2014⁶³ dat degene die < een > zeer negatief rapport over eiser in het kader van < een > echtscheidingszaak had geschreven en dit zonder toestemming en medeweten aan de scheidende vrouw had verstrekt, waardoor eiser lange tijd geen contact meer kon hebben met zijn zoon, de privacy van deze man had geschonden. Gedaagde had de vrouw verder geen restricties opgelegd ten aanzien van verspreiding van het rapport. Eiser was in dat rapport beticht van kindermishandeling, < een > oordeel dat uitsluitend gebaseerd was op informatie afkomstig van de vrouw. De vrouw heeft het rapport daarop aan diverse mensen ter hand gesteld. De rechtbank kraakt het rapport af, omdat het op basis van eenzijdige informatie tot stand is gekomen en de onderzoeker eiser niet zelf heeft onderzocht: “De rechtbank is van oordeel dat sprake is van *conditio sine qua non* verband tussen rapport en schade. Dat geldt zonder meer voor de aantasting van de persoon van [eiser] (de privacy schending en het beledigende karakter)” (r.o. 4.13) en kent < een > voorlopige schadevergoeding toe van 10.000 euro (r.o. 4.16).

Ook in < een > zaak van discriminatie in < een > ambtelijke arbeidsverhouding werd door de rechter schadevergoeding toegekend wegens schending van < een > grondrecht. Door de schending had de ambtenaar geestelijk leed opgelopen en werd < een > basisbedrag van 23.000 euro toegekend.⁶⁴

15.1 Persvrijheid en publieke personen

In de rechtszaak aangespannen door Koning Willem-Alexander c.s. oordeelde de rechtbank dat bescherming van de < privésfeer > van de koning zwaarder woog dan de persvrijheid inzake het publiceren van fotomateriaal in het blad *Nieuwe Revu*.

De rechter baseert zijn oordeel op EHRM 7 februari 2012, LJN BW0604, *NJ* 2013,250 (*Hannover II-arrest*) en schetst de omstandigheden waarmee in het geval van botsende grondrechten rekening dient te worden gehouden. Dat zijn:

“de bijzondere omstandigheden van het geval, zoals bijvoorbeeld de aard en de ernst van de inbreuk en de duur daarvan, de persoon om wie het gaat, eerdere gedragingen van die persoon, de context waarin het portret werd gepubliceerd, de plaats waar en de wijze waarop de foto tot stand kwam en de mate waarin de foto bijdraagt aan < een > debat over < een > onderwerp van algemeen belang” (r.o. 10). Het beroep door gedaagde op het algemeen belang wordt verworpen, omdat het publiek niet alles hoeft te weten over < een > toekomstig staatshoofd. De rechter kent daarop immateriële schadevergoeding toe aan prinses Amalia (de koning en koningin hadden voor zichzelf geen schadevergoeding geëist).

Het EHRM heeft in dat *Hannover II-arrest* beslist dat het in Duitsland geldende recht om op basis van het begrip ‘absolute gestalte van de tijdsgeschiedenis’⁶⁵ (bedoeld zijn mensen die de geschiedenis vorm geven) altijd foto’s te mogen publiceren, geen absoluut karakter heeft. Volgens het Hof geldt als regel om ingeval van botsende grondrechten deze tegen elkaar af te wegen en zo kon dit dus in voorkomend geval ertoe leiden dat sommige foto’s niet mogen worden gepubliceerd. Of anders gezegd: ook mensen die < een > rol spelen in de geschiedenis van < een > land hebben recht op privacy en soms prevaleert dat recht en is publicatie over hen, bijvoorbeeld in de vorm van foto’s, niet toegestaan.

Zo was er onder meer < een > foto van prinses Caroline van Monaco op wintersport gepubliceerd. Deze foto was stiekem genomen. Prinses Caroline had er genoeg van om zo in haar < privésfeer > te worden aangetast en spande < een > proces aan dat uiteindelijk bij het EHRM terecht kwam. Twee andere foto's van prinses Caroline die op bezoek ging bij haar zieke vader mochten op basis van de 'absolute gestalte' volgens het Duitse constitutionele hof weer wel worden gepubliceerd. In de Springer-zaak⁶⁶ ging het om foto's genomen van < een > televisie acteur, toen hij als verdachte van cocaïnebezit werd gearresteerd. Daar verbood het Duitse constitutionele hof publicatie, omdat de privacy van de verdachte het zwaarst woog. Het tastte diens reputatie aan.⁶⁷

E.J. Dommering bespreekt beide zaken. Hij stelt vast dat onder meer de methode van nieuwsgaring < een > rol speelt bij de vraag of de bescherming van de < privésfeer > zwaarder moet wegen dan de vrije nieuwsgaring en doelt daarbij op paparazzi-methoden. Verder onderscheidt hij het 'indringen in de < privésfeer >' van het 'in < een > kwaad daglicht stellen', zoals gebeurde in de Springer-zaak. Hij benoemt ook de impact van < een > bepaalde manier van openbaarmaking. Foto's dringen de < privésfeer > bijvoorbeeld veel dieper en alomvattender in dan woorden. Ook het doel van publicatie weegt mee. Als het publiceren enkel bedoeld is om de nieuwsgierigheid naar het privéleven van bekende mensen te bevredigen, is dat van < een > andere orde dan wanneer het publiek belang ermee zou zijn gemoeid. Dommering komt tot de conclusie "dat publicatie van foto's die over het privéleven gaan van iemand die geen bijzondere bekendheid geniet of van iemand die bekend is zonder dat de openbaarmaking van zijn privéleven enig nieuwswaardig feit betreft, vrijwel altijd < een > schending van art. 8 EVRM zal zijn" en pleit *en passant* voor opneming in de Nederlandse Grondwet van < een > positieve verplichting van de staat om de privacy van burgers te beschermen.⁶⁸

Volgenant haalt < een > reeks 'boulevardpers'-arresten aan, waaronder ook de *Hannover I-zaak*, die de uitglidders van de boulevardpers tonen met de publicatie van foto's van het dodelijke auto-ongeluk van prinses Diana in 1997 in Parijs, toen de chauffeur met hoge snelheid pogingen deed om aan de paparazzi te ontsnappen.⁶⁹ Volgenant komt tot < een > zelfde conclusie als Dommering. Ook hij stelt vast dat het Mensenrechtenhof

onderscheid maakt tussen < een > pers in de rol van publieke waakhond en < een > pers die slechts de nieuwsgierigheid bevredigt. Maar hij belicht ook de specifieke rol van < een > publieke figuur. Nieuwsgaring over zo'n 'publieke figuur' kan eerder geplaatst worden in de sfeer van het dienen van het algemeen belang. Eveneens stelt hij vast dat de methode van publicatie – zowel serieuze verslaggeving of boulevardpers met stiekeme foto's, alsook welke vorm van publiciteit gehanteerd wordt (foto's of alleen tekst) – < een > rol speelt bij het afwegen van de omstandigheden.

Volgenant kaart in zijn bijdrage nog < een > interessant aspect aan. Tegenwoordig heeft iedereen < een > camera bij zich en bestaat er internet. Foto's zijn zo gemaakt en op internet gezet. Ook hangen er overal beveiligingscamera's die alles waarnemen, en de nieuwste ontwikkeling is de aanschaf van < een > drone met camera, reeds verkrijgbaar voor 60 euro.⁷⁰ Dat maakt volgens Volgenant in wezen *iedereen* tot < een > *publiek figuur*, waarmee hij zeggen wil dat de rechtspraak dit criterium nog maar eens tegen het licht moet houden.

Mijns inziens is er uit deze korte rondgang langs boulevardpers en privacy wel < een > conclusie te trekken. Er moet voor gewaakt worden dat inbreuk op de < privésfeer > te lichtzinnig gerechtvaardigd wordt met < een > beroep op het algemeen belang. Juist in < een > tijd dat informatie zo radicaal verspreid en op internet gezet kan worden is er reden om zwaar in te zetten op bescherming van de < privésfeer >. In sommige gevallen zijn, zoals hiervoor aangegeven, schadevergoedingen toegekend die wellicht enig afschrikwekkend effect hebben (de theorie van de 'punitive damages'⁷¹), maar dat element heeft de rechter nergens genoemd.

16. Beschouwing

Doel is geweest om recente schermutselingen van inbreuken op de < privésfeer > in < een > begrijpelijk juridisch kader te plaatsen en daarmee enige vat te krijgen op de voorspelbaarheid van de rechter in kwesties van inbreuken op de < privésfeer >. Gestreefd is aldus beter zicht te krijgen op < een > mogelijk te onderscheiden < gemeenschappelijke > grondslag ter zake van rechtvaardiging van inbreuken op de < privésfeer >

De zoektocht is ongetwijfeld verre van compleet, maar er vallen wel wat dingen over te zeggen.

Het proportionaliteitsvereiste is < een > beginsel dat veel in te brengen heeft bij concrete conflicten. Daarbij lijkt de rechter veel waarde te hechten aan de vraag of iemand letsel op zou kunnen lopen of heeft gelopen en weegt hij mee hoe ernstig dat letsel is of had kunnen uitpakken. Heeft iemand, met andere woorden, veel impact te dulden gehad van < een > door de staat of derde veroorzaakte inbreuk in de < privésfeer >? Zo ja, dan is < een > stevige rechtvaardiging daarvan op zijn plaats. Die is er soms, zoals bij vermoedens van kindermishandeling. De mogelijkheid < een > kind (acuut) weg te halen uit het gezin of in elk geval beperkte doorbreking van het beroepsgeheim is dan toelaatbaar te achten.

Als het gaat om inbreuken in de < privésfeer > die geen lichamelijk letsel tot gevolg hebben dan wel dat element in zich dragen, is de rechter terughoudender in het toestaan van die inbreuk. Het treffendste voorbeeld daarvan zijn wellicht de rechterlijke uitspraken inzake de bewaarplicht van communicatiegegevens zoals van mobiele telefoons. Wil de overheid dit toch voor elkaar krijgen – zoals thans Duitsland weer < een > poging onderneemt – dan moet op zijn minst gerefereerd worden aan serieus bestaande dreigingen voor lichamelijk letsel. Terroristische aanslagen maken daarvan deel uit. Dat zou ertoe kunnen leiden dat opslaan van dergelijke gegevens slechts voor < een > zeer specifiek doel zou mogen worden toegestaan. Het kan heel goed dat dit middel niet toegestaan wordt om frauduleuze handelingen op te sporen, maar wel wanneer er bijvoorbeeld sprake is van medicijnfraude waardoor iemand serieus kans loopt op letsel.

De ernst van de aantasting of de kans daartoe speelt daarmee eveneens < een > belangrijke rol bij de vraag of inbreuken op die < privésfeer > zijn toegestaan. Anders gezegd, schiet je er als overheid echt wat mee op als je al die communicatiegegevens bewaart? Lukt het je dan als staat de veiligheid van de onderdanen, in de zin van het voorkomen van letsel, te garanderen? En is er geen andere, minder of niet in de < privésfeer > van mensen ingrijpende methode om datzelfde doel te bereiken?

Wat we vooral leren uit de 'boulevardpersuitspraken' is dat er voor moet worden gewaakt om al te gemakkelijk te aanvaarden dat het algemeen belang inbreuken op de < privésfeer > rechtvaardigt. Het algemeen belang mag geen inhoudsloos begrip worden waarmee het grondrecht van bescherming van de < privésfeer > tot < een > wassen neus verwordt.

Als we de kwestie beschouwen vanuit de begrippen noodzakelijkheidsvereiste, subsidiariteitsvereiste en proportionaliteitsvereiste, dan is mijns inziens de eerst te beantwoorden vraag of er wel voldoende reden (noodzaak) was tot inbreuk in de < privésfeer >. Dan komt de vraag of het doel ook op andere wijze te bereiken was (moet je bijvoorbeeld echt elk kenteken registreren om de weg veilig te maken of kunnen gerichte politiecontroles datzelfde doel dienen?). En als deze twee hobbels genomen zijn, komt de vraag aan de orde of de inbreuk niet te ver doorschiet. Mag kentekenregistratie bijvoorbeeld worden ingezet om eigenaren van de motorvoertuigen aan te schrijven met < een > voorstel de file te gaan vermijden?⁷²

Verder lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat < een > (dreigende) inbreuk op lichamelijke integriteit sneller zal voldoen aan het noodzakelijkheidsvereiste dan in andere kwesties waarin de < privésfeer > geschonden wordt. Maar ook daar moet worden opgelet dat er niet te lichtvaardig over de vraag van subsidiariteit en proportionaliteit wordt heengestapt. Zo kan bijvoorbeeld in de discussie van de vaccinatieplicht de vraag worden gesteld of het *verplichten* van vaccinatie niet te disproportioneel is wanneer *aanmoediging* en *drang* feitelijk tot voldoende bescherming leiden op basis van de zogeheten 'kudde-immuniteit', ofwel de wetenschap dat bij voldoende entingsgraad de gevaren van besmetting op aanvaardbaar laag niveau zijn gekomen. Dit is tevens < een > mooi voorbeeld van toepassing van het subsidiariteitsvereiste, namelijk dat kudde-immuniteit ook in de regel bereikt wordt door goede voorlichting en laagdrempelige toegang tot vaccinatie. Plicht en dwang schieten vaak hun doel voorbij. Pierik bepleit < een > vaccinatieplicht met < een > mogelijkheid voor < een > ontheffingsprocedure wegens gewetensbezwaar.⁷³ Mijns inziens illustreert deze stellingname dat het goed is vanuit het subsidiariteitsvereiste < een > eventuele wettelijke plicht tot inbreuk op de < privésfeer > te bezien. Want de vraag is of zo'n

rigoureuze plicht echt tot < een > hogere immunisatiegraad zal leiden of dat het juist zal aanzetten om vooral niet te laten vaccineren. Dat verschijnsel zagen we namelijk in min of meerdere mate bij de mislukte HPV-campagne, waarin het wantrouwen tegen overheid en farmacie fors gevoed werd. Volgens het subsidiariteitsvereiste zou veel eerder gepleit kunnen worden voor < een > actieve voorlichtingscampagne, die op basis van de Wet publieke gezondheid (Wpg) specifiek op risicogroepen gericht mag worden, waardoor juist met deze mensen < een > discussie op gang kan worden gebracht over waar nu precies hun afkeer van vaccinatie vandaan komt. Zo kan op serieuze wijze *vooraf* en niet als uitweg uit < een > verplichting, met deze mensen de discussie worden aangegaan. Het wantrouwen zou daarmee grotendeels kunnen worden weggenomen, terwijl het belangrijke grondrecht van de lichamelijke integriteit en het recht op gezinsleven geëerbiedigd worden. De overheid moet steeds actief zijn om de noodzaak van vaccinaties tegen het licht te houden en mensen ervan te *overtuigen* dat vaccinaties juist bijdragen aan eerbiediging van grondrechten, zoals het in elk geval erkende recht op goede gezondheidszorg.

Daarmee is duidelijk dat deze vereisten ons dwingen tot < een > intelligente aanpak van problemen als inbreuken op de < privésfeer >, in plaats van kortetermijnoplossingen toe te passen.

Er is in dit artikel gerefereerd aan de positieve verplichtingen van de staat tot bescherming van de < privésfeer >. Het wordt de hoogste tijd dat de staat bij elke beslissing waarbij de < privésfeer > in het geding is, zich eerst de vraag gaat stellen of er geen reden is tot verdergaande bescherming, in plaats van klakkeloos dit grondrecht in te perken. Wat dat betreft biedt het patiëntenrecht aardige aanknopingspunten. Standaard is de bescherming van de < privésfeer > van de patiënt en in de wet wordt benoemd welke inbreuken *wel* zijn toegestaan. In < een > andere wet, de Kwaliteitswet zorginstellingen, wordt de verplichting opgelegd om als zorgaanbieder te zorgen voor goede mensen en materiaal, alsmede de verplichting te zorgen voor doelmatige zorg. Dit model van < een > positieve verplichting, uitgaande van het benoemen van uitzonderingen, zou algemeen moeten zijn voor elke wet die inbreuken op de < privésfeer > toestaat. < Een > stelsel dus van grote terughoudendheid en bewijslast

degene die de inbreuk wil plegen en < een > plicht dan wel op zijn minst < een > forse prikkel om aan degene wiens grondrecht het aangaat uit te leggen waarom inbreuk op diens grondrecht nodig is en onder welke voorwaarden en tevens waar dit proces zo goed mogelijk beheerd wordt en hoe bescherming wordt geboden tegen misbruik van de verkregen persoonlijke data.

17. Slot

De razendsnelle ontwikkelingen in de digitale wereld raken de < privésfeer > in het hart. < Een > decennium geleden hadden weinigen bevroed dat het verwerven en opslaan van data zo alomvattend te realiseren zou zijn. Inmiddels weten we beter, maar moet het recht de ontwikkelingen wel bijbenen. Zowel de Duitse als de Nederlandse rechter heeft dat goed opgepakt door de overheid te dwingen eens heel goed na te denken over de vraag wat je van iedere burger moet weten en waarom. Al te gemakkelijk is het om alles in < een > superbestand op te slaan. Misbruik van gegevens, bijvoorbeeld door bestanden eindeloos te koppelen en op basis daarvan iemand < een > bepaald etiket op te plakken dat deze zijn verdere leven moet meedragen, ligt op de loer. Laat de stelregel zijn: vertel mij maar eens hoe je aan deze gegevens komt en waarom je die gegevens wilt hebben. Als dat niet uit te leggen is moeten de gegevens worden vernietigd.

Mr. dr. E.H. Hulst is universitair docent bij het Instituut Beleid en Management in de Gezondheidszorg aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en tevens hoofdredacteur van dit blad.

VOETNOTEN

- 1) A. Koekkoek (red.), 'Het grondrecht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer,' in: *De grondwet. < Een > systematisch en artikelsgewijs commentaar*, derde < druk >, Deventer: Kluwer 2000, p. 155.
- 2) <https://www.youtube.com/watch?v=Zc9QhT-BNtl> (geraadpleegd 22 april 2015).
- 3) 'Nederlandse militair raakt memorystick kwijt', *NRC-next* 2 februari 2006.

http://vorige.nrc.nl/binnenland/article1651892.ece/Nederlandse_militair_raakt_1

- 4) Ga eens naar de website van 'Wild van de spits' (<https://www.wildvandespits.nl/Openbaar/Home.aspx>) en meld je als kandidaat om beloond te worden als mijder van de spits op bepaalde snelwegen. Men gaat precies na of jij wel de juiste kandidaat bent en weet precies of je in die spitstijd wel vaak op die wegen te vinden bent.
- 5) Volgens E.J. Dommering in zijn bijdrage 'Regering slaat onwettig onze data op. Nederland richting < een > surveillancestaat' in *NRC* van 26 november 2014, gaat de overheid wel erg gemakkelijk te werk als het gaat om de vraag of zij deze algemene kentekenregistratie wel nodig heeft om misdaad te bestrijden en daarmee dus het algemeen belang te dienen.
- 6) Rb Midden-Nederland 12 mei 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:3262, had er echter geen moeite mee: het is maar < een > geringe inbreuk en de gegevens worden na 72 uur toch gewist...
- 7) <https://www.ov-chipkaart.nl/>.
- 8) Maeve Duggan, *Cell Phone Activities 2013*, Pew Research center, September 16, 2013.
- 9) Leon de Winter schreef in 2008 het boek *Het recht op terugkeer* waarin hij beschrijft hoe in het jaar 2024 Israël is gekrompen tot < een > stadstaat. Het draagt elementen van 1984 in zich, maar dan toegerust op DNA-herkenning. De hoofdpersoon is op < zoek > naar < een > verdwenen meisje en moet daarvoor het zwaar beveiligde Jaffa in. Alleen mensen met < een > Joods Y-chromosoom worden toegelaten. Boven Jaffa vliegen helikopters die voortdurend mensen scannen en de data vergelijken met < een > immense databank waarin DNA-gegevens van vele mensen zijn opgeslagen. De suggestie is dat op deze wijze alles van ieder mens in databanken is vastgelegd en ieder mens dus volledig kan worden gecontroleerd.
- 10) < Een > aardige exercitie is het bekijken van de website <http://www.ccv-veiligheidsbeleving.nl/probleem>.
- 11) In < een > uitzending van het tv-programma 'Andere tijden' wordt de deining die er destijds was nog eens uit de doeken gedaan: <http://www.npogeschiedenis.nl/andere-tijden/afleveringen/2009-2010/Millenniumbug.html>.
- 12) M.J.A.M. Buijsen e.a., *Beroepsgeheim in dubio*, 2012, p. 13.
- 13) 14 Evaluatie Wet op de medische keuringen, ZonMw juni 2001, par. 4.3.1.

- 14) *Kamerstukken II 1996/97, 25071, 2, Privatisering sociale zekerheid*, Brief van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- 15) *Gezondheidsachterstanden. Overzicht sociaaleconomische gezondheidsverschillen*, Nationaal Kompas Volksgezondheid, <http://www.nationaalkompas.nl/thema-s/gezondheidsachterstanden/overzicht-sociaaleconomische-gezondheidsverschillen/>.
- 16) http://www.geschiedenis.nl/index.php?bericht_id=718&go=home.showBericht.
- 17) <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/> (geraadpleegd 23 april 2015).
- 18) <https://www.politie.nl/mijn-buurt/misdaad-in-kaart>.
- 19) <http://www.misdaadkaart.nl/>.
- 20) <http://home.online.nl/a.heer/Maslow.htm>.
- 21) <http://www.rivm.nl/Onderwerpen/D/Downscreening>.
- 22) <http://www.vaccinvrij.nl/>; E. Woonink, *Bezwaren tegen vaccinaties. Het perspectief van de weigeraar*, RIVM. Daarin wordt uitgelegd op welke gronden ouders bezwaar hebben tegen vaccinatie van hun kinderen.
- 23) *NRC* 2 april 2009, http://vorige.nrc.nl/binnenland/article2201130.ece/RIVM_campagne_hpv-vaccinatie_meisjes_mislukt.
- 24) Rb. Den Haag 11 maart 2015, nr. C/09/4\$0009 / KG ZA 14/1575.
- 25) HvJ EU 8 april 2014, arrest C-293/12 en C-594/12 inzake Richtlijn 2006/24/EG.
- 26) HvJ EU 16 april 2015, gevoegde zaken C-446/12 tot en met C-449/12.
- 27) BVG 2. März 2010, nrs. 1 BvR 256/08, 1 BvR 263/08 en 1 BvR 586/08.
- 28) <http://nos.nl/artikel/2030451-duitsland-wil-bewaarplicht-van-tien-weken.html> (geraadpleegd 21 april 2015).
- 29) Verwaltungsgericht Berlin 11. März 2015, nrs. VG 14 L 35.15 en VG L 36.15.
- 30) *Suddeutsche Zeitung* 13. März 2015, <http://www.sueddeutsche.de/panorama/gerichtsentscheidung-in-berlin-bei-fehlender-masernimpfung-droht-schulverbot-1.2392335>.
- 31) <http://www.rtinieuws.nl/nieuws/binnenland/premier-australie-geen-vaccinatie-geen-kinderbijslag> (geraadpleegd 12 april 2015).
- 32) Het Australian Vaccination Skeptics Network heeft vaccinaties vergeleken met verkrachtingen.

- 33) *Trouw* 14 maart 2015, 'Anna Witzier filmde in GGZ-instelling tegen de zin van cliëntenraad'.
- 34) <http://nos.nl/artikel/2030314-ggz-patienten-in-heiloo-tegen-de-regels-in-gebruikt-bij-onderzoek.html> (geraadpleegd 21 april 2015).
- 35) *RvdW* 2005, 42, *VR* 2005, 47, «JA» 2005/34 met annotatie door F.M. Ruitenbeek-Bart; *NJ* 2006, 606 met annotatie door J.B.M. Vranken.
- 36) A. Koekkoek (red.), *De grondwet. < Een > systematisch en artikelsgewijs commentaar*, derde < druk >, Deventer: Kluwer 2000, 'Het grondrecht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer', p. 155.
- 37) Op deze wijze beschrijft Paul de Hert < één > van de in art. 8 EVRM beschermde rechten: P. de Hert, 'Recht op privacy', in: Johan vande Lanotte en Yves Haeck (eds), *Handboek EVRM. Deel 2 Artikelsgewijze Commentaar*, Volume I, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2004, p. 711.
- 38) En op tal van andere plaatsen zijn wel bepalingen te vinden met betrekking tot geheimhouding, zoals in de Wbp (Wet bescherming persoonsgegevens), art. 7 Wet politiegegevens, art. 3 Wet op het notarisambt, etc.
- 39) In het rapport 'Beroepsgeheim in dubio' concludeerden de onderzoekers (Martin Buijsen, Olga Floris, Ernst Hulst en Theo van Noord) overigens tot terughoudendheid om meer mogelijkheden tot doorbreking van het beroepsgeheim open te houden.
- 40) *De Telegraaf* 22 april 2015.
- 41) Hof 's-Gravenhage 28 oktober 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BG3454.
- 42) Rb. Middelburg 16 maart 2011, ECLI:NL:RBMID:2011:BP7843.
- 43) Parketnummer: 21-006079-14. De uitspraak is niet op rechtspraak.nl gepubliceerd.
- 44) ECLI:NL:RBAMS:2015:2473.
- 45) Paul de Hert, 'Recht op privacy', in: Johan vande Lanotte en Yves Haeck (eds), *Handboek EVRM. Deel 2 Artikelsgewijze Commentaar*, Volume I, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2004, p. 716.
- 46) HR 18 juni 1993, *NJ* 1994, 347.
- 47) Aldus De Hert (2004), p. 714, met verwijzing naar het arrest Commissie, nr. 6959/75, beslissing van 12 juli 1977, *D&R* 10, 116.
- 48) De Hert (2004), p. 715, met verwijzing naar Commissie nr. 32200/96, beslissing van 14 januari 1998 (*Pierre Herbercq and Ligue Des Droits v. Belgium*), *J.I.D.E.* 1998, 67-69, *A.J.T.* 1998, 504-511, m.nt. P. de Hert en O. de Schutter.
- 49) De Hert (2004), p. 714.

- 50) 'EU dreigt het "dominante" Google met boete van 5,6 miljard' (*Trouw* 15 april 2015). Het gaat in dit geval overigens over het dominante gedrag van Google waardoor bepaalde websites zodanig naar voren worden getrokken dat het de consument zou hinderen bij het maken van keuzes. Maar eenzelfde redenering zou ook opgeld kunnen doen ingeval nieuwsgeving zou worden gemanipuleerd waardoor het recht op vrije nieuwsgaring in het geding zou kunnen komen. Vanwege de dominante positie zouden dan bepaalde grondrechten mogelijkterwijs kunnen worden aangetast.
- 51) Rb. Gelderland 24 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:8167.
- 52) Rb. Gelderland 24 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:8167.
- 53) *Golder v. United Kingdom*, 21 februari 1975, nr. 4451/70. Het Hof werd onder meer gevraagd te reageren op de volgende stelling: (r.o. 22 (3): "Can a convicted prisoner who wishes to write to his lawyer in order to institute civil proceedings rely on the protection given in Article 8 (art. 8) of the Convention to respect for correspondence?"
- 54) EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74 (*Marckx v. Belgium*).
- 55) Aldus De Hert (2004), p. 729.
- 56) De Hert (2004), p. 720.
- 57) Rechtbank van eerste aanleg van Brussel 15 maart 2012, nr. 11/4209/A, *J.dr.jeune* 2012, afl. 315, 37, ontleend aan *Recht in beweging 20e VRG-Alumnidag 2013*, p. 100 (uitgegeven bij Maklu).
- 58) EHRM 19 februari 1997 (*Laskey, Jaggard and Brown v. United Kingdom*), *E.H.H.R.* 1997, deel I, *R.T.D.H.* 1997, 733-745, m.nt. M/Levinet (ontleend aan De Hert (2004), p. 734 en noot 115).
- 59) Commissie 18 december 1979, nr. 8707 (*X. v. Belgium*) (zie de Hert (2004), p. 734 en noot 116).
- 60) Hier is heel veel over te zeggen, maar uit Nederlandse tuchtrechtspraak blijkt dat de Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk Geweld 2012, waarin ruimte is geschapen om in bepaalde gevallen met hulpverleners te overleggen en zelfs over te gaan tot melding aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), op basis van goed hulpverlenerschap ruimte biedt voor inbreuken in de gezinssfeer.
- 61) De Hert (2004), p. 774 e.v. verwijst naar veel rechtspraak, hetgeen het belang hiervan benadrukt.
- 62) De Hert (2004), p. 775-776.
- 63) ECLI:NL:RBOBR:2014:2887.
- 64) CRvB 6 februari 2004, ECLI:NL:CRVB:2004:AO3751.

- E.J. Dommering gebruikt deze term in zijn annotatie bij EHRM 24 juni 2004 (65) *(Caroline von Hannover v. Duitsland)*, NJ 2005, 22. Hij doet dit op basis van hetgeen het Bundesverfassungsgericht erover zegt: “Es kennzeichnet häufig gerade das öffentliche Interesse, welches solche Personen beanspruchen, dass es nicht nur der Funktionsausübung im engeren Sinn gilt. Vielmehr kann es sich wegen der herausgehobenen Funktion und der damit verbundenen Wirkung auch auf Informationen darüber erstrecken, wie sich diese Personen generell, also ausserhalb ihrer jeweiligen Funktion in der Öffentlichkeit bewegen. Dies hat ein berechtigtes Interesse daran zu verfahren, ob solche Personen, die oft als Idol oder Vorbild gelten, funktionales und persönliches Verhalten überzeugend in Übereinstimmung bringen.”
- 66) EHRM 7 februari 2012 (*Springer v. Duitsland*), NJ 2013, 20/21, nr. 251.
- 67) Deze samenvatting van beide zaken is ontleend aan E.J. Dommering, annotatie bij EHRM 7 februari 2012 (*Von Hannover v. Duitsland*), NJ 2013, 20/21, nr. 250 en EHRM 7 februari 2012 (*Springer v. Duitsland*), NJ 2013, 20/21, nr. 251, <http://www.ivir.nl/publicaties/download/1164>, gepubliceerd op 30 mei 2013 (geraadpleegd 28 april 2015).
- 68) Dommering (2013).
- 69) Otto Volgenant, ‘VIP’s in het wild: things got wild, De Von Hannover-arresten van het EHRM’ in: *25 jaar Mediaforum – < Een > vooruitblik door de achteruitkijkspiegel, 25 jaar rechtspraak media- en communicatierecht*, uitgave van het tijdschrift *Mediaforum*, 2013, p. 79-86.
- 70) <http://www.d5avenue.com/nl/drone-125v-met-camera.html?source=googlebase&gclid=CKifoljBmMUCFVTKtAodhXwADA> (geraadpleegd 28 april 2015).
- 71) Nu niet de plaats om verder over uit te wijden, maar zie o.a. P.C. Adriaanse, T. Barkhuysen, F.M.J. den Houdijker en E.-J. Zippro, ‘Het EVRM-kader voor invoering van punitive damages in mededingingszaken, Europese toestanden in het schadevergoedingsrecht?’, *NTBR* 2008/7, p. 274-286.
- 72) Vooralsnog fictie. Wat wel actief is, is dat < een > aanmelding bij de site <https://www.wildvandespits.nl/Openbaar/Home.aspx> je ermee bekend maakt dat het kenteken al geregistreerd en opgeslagen is in < een > databank zodat men je al van te voren kan vertellen of je kandidaat bent voor de financiële beloning. Niemand van het ‘gewone volk’ die dit weet ...
- 73) R.H.M. Pierik, ‘Dan toch maar < een > vaccinatieplicht?’, *NJB* 2015, 40, p. 2798-2807. De auteur bepleit daarin < een > vaccinatieplicht voor

kinderen maar met de ontsnappingsmogelijkheid voor ouders om via
< een > gewetensbezwaardenprocedure ontheffing aan te vragen.

